

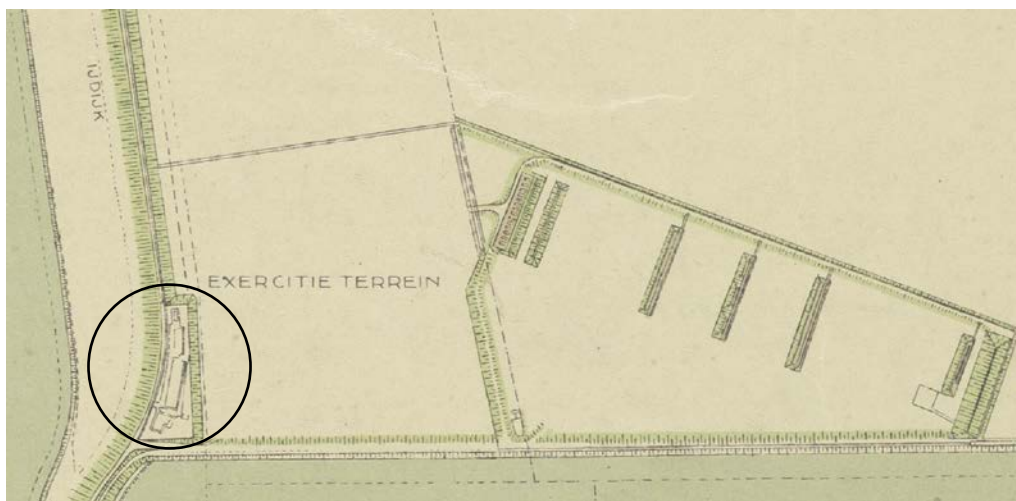
NOTITIE

Cultuurhistorische Verkenning Wachtershuis aan de Zuider IJdijk 24 | Monumenten en Archeologie |
19.12.2018

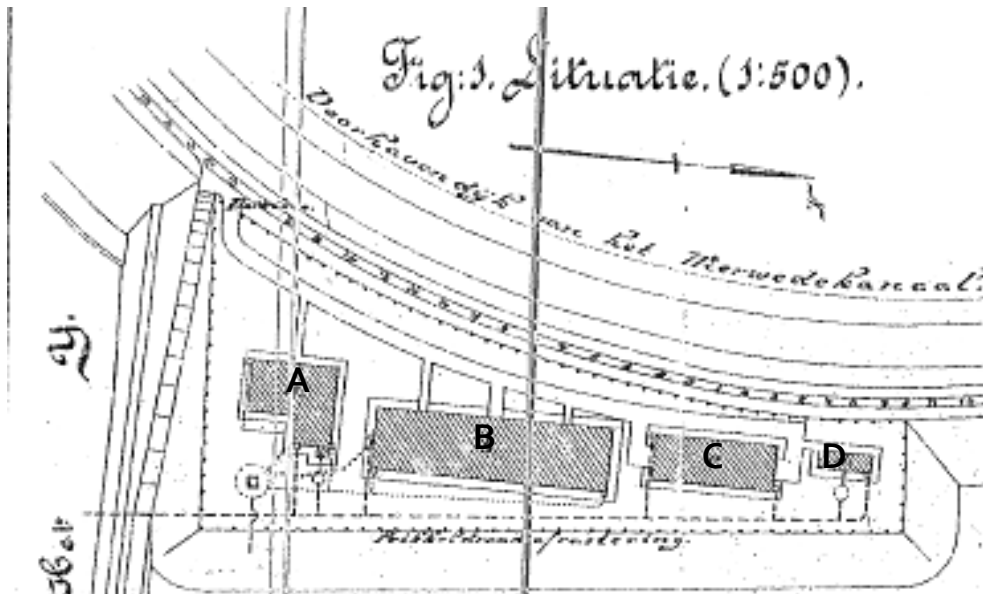
In het kader van de op te stellen MER voor het Zeeburgereiland is Monumenten en Archeologie (MenA) verzocht te adviseren over de bovengrondse cultuurhistorische waarden die bij de stedenbouwkundige transformatie van het plangebied van belang zijn. Dit heeft geresulteerd in de *Cultuurhistorische verkenning Zeeburgereiland* (d.d. november 2016), een beknopte uiteenzetting van de ontstaansgeschiedenis en een overzicht van de in het gebied aanwezige bovengrondse cultuurhistorische waarden. Daarin is opgemerkt dat de voormalige wachterswoning met het adres Zuider IJdijk 24 cultuurhistorische waarde heeft en wordt geadviseerd om die te behouden. In verband met het opstellen van een nieuw bestemmingsplan voor de Baaibuurt-West heeft het stadsdeel Oost aan MenA gevraagd om dit advies aan te scherpen. Het voorliggende document is een antwoord op deze vraag.

Militair erfgoed

Het Zeeburgereiland is rond 1900 ontstaan. Vanwege de strategische ligging kreeg het nieuwe eiland gedeeltelijk een militaire functie. Aan de zuidwestzijde werd vanaf 1907 het schiet- en exercitieterrein voor het garnizoen te Amsterdam gebouwd, dat vanaf 1910 in gebruik is genomen. Aan de Zuider IJdijk op nummer 24, vlakbij de destijds enige toegang over land tot het eiland, bouwde het Departement van Oorlog een wachterswoning en direct hiernaast een schuilloods voor de manschappen, een toiletgebouw en een opslagplaats voor schietschijven.

Uitsnede PW-kaart van Amsterdam, 1942, met daarop aangegeven het exercitie- en schietterrein aan de zuidwestkant (SAA: ANWP00241000001).

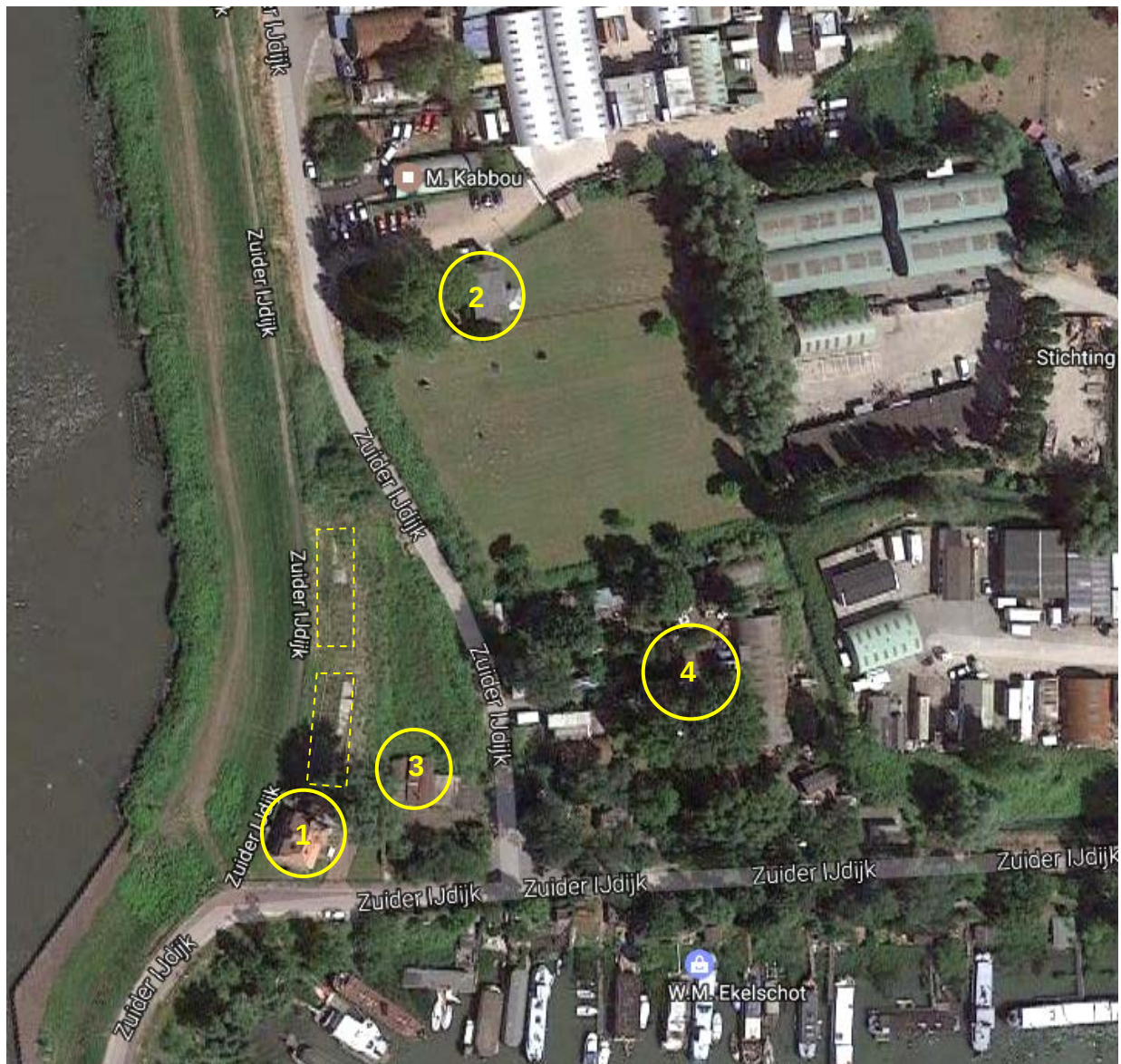
Uitsnede ontwerp-tekening voor het schiet- en exercitieterrein 1907. De tekening is west gericht. Figuur 1 toont situatietekening met vlnr: A. wachterswoning, B. schuilloods, C. schijvenloods en D. privaatgebouw. (Nationaal Archief).

Luchtfoto, west gericht, waarop de wachterswoning, Zuider IJdijk 24, te zien is. Ook de contouren van de schijven- en schuilloods zijn goed zichtbaar in het maaiveld achter het huis. City Data, 2016.

In 1916 werd ter plaatse van de tegenwoordige Sportheldenbuurt, aan de noordkant van het eiland, het *Marine Vliegkamp Schellingwoude* aangelegd, met een hangar en hellingbaan voor watervliegtuigen. In 1938 werd het vliegkamp in dienst gesteld voor de verdediging tegen de Duitsers. Tijdens de Duitse bezetting in 1940-1945 bouwde de Luftwaffe het bestaande vliegkamp om tot *Fliegerhorst Schellingwoude*, de grootste vliegbasis voor watervliegtuigen van Nederland. Verspreid over het eiland verrezen ook tientallen bouwwerken, variërend van zware bunkers tot luchtafweergeschut. Na de oorlog, in de loop van de jaren 50' en '60, verdwenen de militaire functies van het eiland. Ook de schijven- en schuilloods werden overbodig en zijn gesloopt. Op de luchtfoto uit 2016 zijn de contouren

ervan te zien, wat erop duidt dat de fundering nog aanwezig is. De wachterswoning is bewoond gebleven. De oorspronkelijke opslag voor drinkwater voor soldaten is tegenwoordig in gebruik als wijnkelder. Verder resteren nog slechts drie Duitse bunkers, zonder hun oorspronkelijke aanaarding ter bescherming en camouflage. Het zijn de grootste nog in Amsterdam aanwezige bunkers, alle in de zuidwesthoek van het eiland, in de nabijheid van de wachterswoning. Bij een van de bunkers is nog een deel van de Duitse wegaanleg aanwezig. Samen vormen de wachterswoning, de fundamenteën van de loodsen en de drie resterende bunkers een cultuurhistorisch ensemble die de geschiedenis van het militaire erfgoed op het Zeeburgereiland afleesbaar houdt.

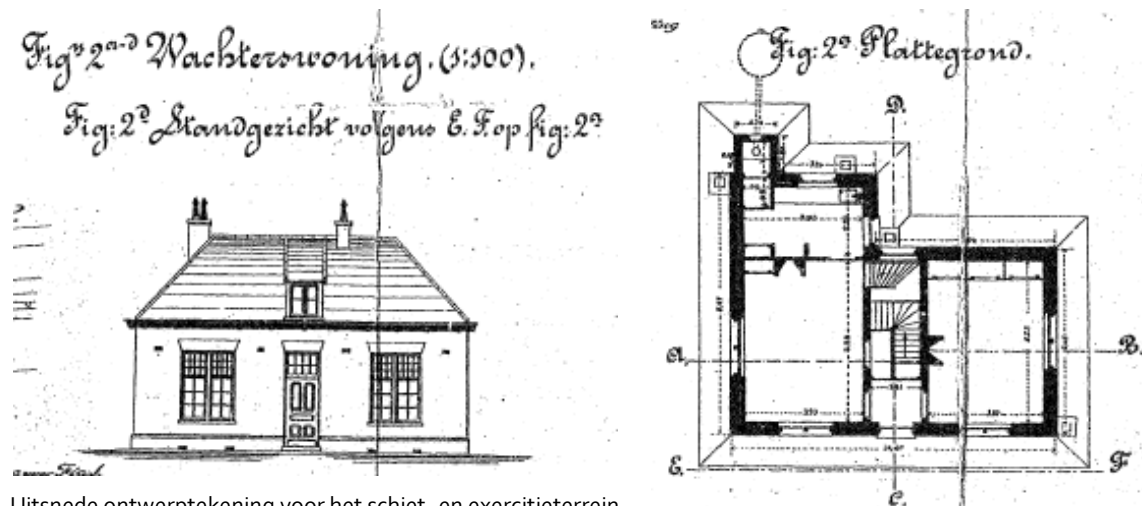

Luchtfoto, met geel omcirkeld: de wachterswoning (nummer 1) met daarachter de contouren van de loodsen, de 'Gefechtsstand für Fliegerhorst-kommandant' (nummer 2), de bergplaats (nummer 3) en, onder de bomen, de schuilbunker (nummer 4).

Wachterswoning

De voormalige wachterswoning is van belang als representatief onderdeel van het cultuurhistorisch waardevolle ensemble en draagt bij aan de historische gelaagdheid van de locatie. De woning is weliswaar

in recente jaren gerenoveerd maar het heeft zijn oorspronkelijke bouwmassa, vorm en detaillering behouden, met een voor die periode karakteristieke architectonische opzet met symmetrische voorgevel, kroonlijst en schilddak. Het gebouw wordt daarom hoog gewaardeerd, vanwege zijn bijzondere cultuurhistorische betekenis en zijn gaafheid. Het wordt geadviseerd om het behouden daarvan vast te leggen in het bestemmingsplan, inclusief de bestaande bouwhoogte en dakvorm.

Uitsnede ontwerptekening voor het schiet- en exercitieterrein 1907. Figuur 2 toont vooraanzicht en plattegrond wachterswoning. (Nationaal Archief).

De wachterswoning, Zuider IJdijk 24, in 2016.